КРЪГЛА МАСА С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

ТЪРГОВИЯТА – НАУЧНО ЗНАНИЕ И БИЗНЕС РЕАЛНОСТ

Сборник с доклади

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ" СВИЩОВ

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков
гл. ас. д-р Зоя Иванова
гл. ас. д-р Иван Маринов
докт. Никола Илчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Доц. д-р Светослав Илийчовски

Членове:
проф. д-р Анета Денева
проф. д-р Теодора Димитрова
проф. д-р Атанас Атанасов
доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков

ISBN 978-954-23-2005-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Катедра „Търговски бизнес“: 30 години обучение, академична мисия и проекции на бъдещето
Доц. д-р Теодора Филипова 5

Пленарни доклади

Новата „реалност“ в търговския бизнес
Проф. д-р Данчо Данчев 32

Омниканалното асортиментно планиране и потребителското поведение
Доц. д-р Симеонка Петрова 42

Някои моменти от развитието на корпоративната социална отговорност
Доц. д-р Иванка Николова 52

Тематично направление: Предприемачество и мениджмънт на ресурсите в търговията

Перспективы производства безопасных продуктов питания в условиях организационно-экономической модернизации предприятий пищевой промышленности Украины
Проф. Наталья Валинкевич, д.э.н. 60

Бранд мениджмънт на търговците на дребно
Доц. д-р Виолета Гълъбова 66

Търговски мениджмънт и аспекти на личността
Доц. д-р Явор Янкулов..... 73

Проблемы и перспективы развития коммерческой деятельности торговых предприятий в Украине
Доц. Ангелина Сотник, к.э.н. 81

Офшорните зони като алтернатива за алокация на капитала
Доц. д-р Донка Желязкова 87
Доц. д-р Михал Стоянов

Текстилната индустрия в България – състояние и перспективи
Доц. д-р Сергей Найденов 93
Докторант Калин Киряков

Дефиниране целите на сектор пчеларство от област Русе
Доц. д-р Любомир Любенов..... 99

Антикризисното управление в процеса на глобалната промяна
Доц. д-р Ирена Емилова 107

Иновации и иновационен процес в търговския бизнес
Доц. д-р Анатолий Асенов 112

Елементи и същност на организацията и организации от публичния сектор
Доц. д-р Христо Сирашки 120

HRM системите в търговските предприятия – ключът за успешно управление
Гл. ас. д-р Зоя Иванова..... 128

Глобален недостиг в търговията с графични карти – фактори и тенденции
Гл. ас. д-р Иван Маринов..... 136

Управленски аспекти на търговията в новата дигитална реалност
Гл. ас. д-р Станислава Стоянова..... 144

Въздействие от употребата на пестициди в селското стопанство
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева 152

Култура и мениджмънт на ресурсите при търговията с луксозни стоки
Гл. ас. д-р Иво Велинов 159

Предизвикателства пред виртуалното управление на търговския екип
Ас. д-р Надежда Стефанова..... 168

Основные направления развития перспективы „клиенты“ для потребностей стоимостно-ориентированного управления клиентским капиталом
Татьяна Завалий..... 176

Модели на ситуационно лидерство
Синан Пехливанов..... 181

Тематично направление: Иновации и дигитализация в търговията

Cooperation of Business and Science in the Frames of Technology Parks: Cases of Cee Countries
Prof., DSc. Ihor Lishchynskyy 186
Prof., DSc. Mariia Lyzun

Substantiation of Prospects for Trade Development in the Post-Pandemic Period
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 195
PhD in Economics, Victoria Odnolko

Start-up проекты в ритейле
Доц. Светлана Бирюченко, к.э.н. 202

Иновации и дигитализация в сектора на търговията
Доц. д-р Искра Пантелеева..... 206

Роля и влияние на изкуствения интелект върху търговията на дребно
Доц. д-р Надежда Димова 214

Завладени от интернет-на-нещата
Доц. д-р Михал Стоянов 220
Гл. ас. д-р Десислава Гроздева

Форми на проявление на дигитализацията на електроенергетиката – икономически аспекти
Доц. д-р Цветелина Ганкова - Иванова 229

Дигитални решения за реализация на земеделска продукция
Доц. д-р Марина Николова 237

„Системните молове“ и дигиталната революция
Доц. д-р Цветнен Цветков 247

Сравнителен анализ на електронната търговия в Европейския съюз
Доц. д-р Маргарита Шопова 251
Гл. ас. д-р Евгени Овчинников

За продоволствието и продоволствената сигурност – от научното знание до бизнес реалността
Доц. д-р Виолета Блажева 259

Изследване на потенциала за развитие на иновативни форми туризъм в България
Доц. д-р Любка Илиева 265
Сиана Спасова

Управление на складовете – процеси, предизвикателства, практики
Гл. ас. д-р Марияна Кътева 272

Марковата активност – индикатор за иновации
Гл. ас. д-р Венцислава Николова-Минкова 279

Пост-кризисното състояние и проблеми на хотелиерския бизнес в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 287

Блокчейн в агробизнеса
Гл. ас. д-р Радка Ненова 293

Дигитални решения в туристическия бизнес
Гл. ас д-р Павлин Павлов 301

Тематично направление:
Моделиране и инвестиционни проекти в търговията

Проектный подход как инструмент реализации политики управлении торгово-обменными операциями
Доц. Мария Плотникова, к.э.н. 306
Доц. Оксана Присяжнюк, к.э.н.

Различни възможности за прогнозиране и планиране на застрахователната дейност
Проф. д-р Росен Тодоров 310

Възможности за определяне на ликвидационната стойност
Доц. д-р Светослав Илийчовски 319

Въздействие на преките чуждестранни инвестиции върху вземанията по лизингови договори – нов бизнес в търговията
Доц. д-р Венцислав Перков 327

Преките чуждестранни инвестиции в икономическите сектори на страната
Доц. д-р Добрин Ганчев 335
Доц. дмн Милена Рачева

Организиране на мърчандайзинговите стокови запаси посредством Economic Order Quantity Model – EOQ
Хон. ас. д-р Светла Атанасова 342

A Model for Internet Payment Systems: Qualitative Risk Assessment
PhD Student Valeriu Cernei 351

Производство и търговия с етерични масла – традиция, бъдеще и здраве
Мая Алексиева 358

Тематично направление: Пазарни проучвания и конкурентоспособност в търговията

Increasing the Competitiveness of Ukrainian and Bulgarian Food Industry Enterprises
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 367
Graduate student, Aleksandra Nosachenko

The Trade Sector's Response to the Crisis Caused by the Covid 19 Pandemic
Professor Sreten Ćuzović, PhD 375
Associate Professor Svetlana Sokolov Mladenović, PhD
Đorđe Ćuzović, PhD

Конвергенция между омниканалния ритейлинг, маркетинг и логистика
Доц. д-р Виолета Димитрова 385

Състояние и тенденции на пазара на месо в България
Доц. д-р Петранка Мидова 393

Тенденции в заявителската активност и регистрирането на марки със закрила в България за периода от март 2019 г. до март 2021 г.
Гл. ас. д-р Мариела Димитрова 400

Фрагменти от търговията с хранителни добавки и Covid-19
Гл. ас. д-р Борислав Атанасов 407

Приложение на комуникационни инструменти в хипермаркети „Зора“
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 413

Регионални аспекти и проблеми на търговията със селскостопанска продукция
д-р Валери Велковски 422

Инвестиционна активност и търговски възможности пред общините от поречието на река Дунав
Гл. ас. д-р Милен Динков 432

Анализ на улова на калкан (Psetta Maxima) в Черно море
Гл. ас. д-р Георги Русенов 439
Доц. д-р Ангелина Иванова
Гл. ас. д-р Мария Янкова
Ас. д-р Василка Кръстева

Здравният туризъм – елемент на продуктовия портфейл на дестинация България
Д-р Кристина Георгиева 443

Проблеми и възможности пред развитието на интермодалния транспорт в България
Докторант Елена Вълчева..... 451

Ценообразуването като конкурентно предимство
Докторант Илияна Дикова..... 459

Дали бъдещето е тук с иновативните 5G технологии в търговията с услуги?
Милан Чернев 466

Футуристичните доставки като конкурентно предимство на WALMART
Милчо Милчев..... 474

Социално-икономическото присъствие на „Загорка“ ад на пазара
Деница Стоянова 480

Тематично направление: Ефективност и социална отговорност в търговията

Съвременни тенденции и предизвикателства в развитието на кооперативната търговия в България
Доц. д-р Бисер Петков..... 489

Кратки бележки по историята за началото на застраховането в България
Проф. д-р Росен Тодоров..... 496

Sustainability Logistics Infrastructure: Conceptual Considerations and Possible Application
Docent, Candidate of Economic Sciences, Alexander Tanichev..... 501

Съвременни аспекти на търговията с пощенски услуги в България
Доц. д-р Теодора Филипова 512

Съвременните потребители, потребителският активизъм и гражданското общество
Гл. ас. д-р Виолета Петева 520

Сдруженията за защита на потребителите – взаимодействия и ползи
Гл. ас. д-р Миглена Душкова 528

Оценка на рентабилността в търговията
Гл. ас. д-р Николинка Игнатова 536

Организационно развитие чрез социално-отговорно поведение
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева 544

Липсата на контрол – предпоставка за фалит на търговска верига (по примера на „Пикадили“ ЕАД)
Д-р Цветан Димов 549

Възможности за оценяване ефективността на дистрибуционните канали
Докторант Велизар Йорданов 557

Тематично направление: Стопанска отчетност и финансиране в търговията

Направления формирования учетного обеспечения системы управления земельными ресурсами
Проф. Татьяна Остапчук, д.э.н. 565

Проблеми при счетоводното отчитане на ДДС при продажбата на стоки в условията на Covid 19
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова 570

Изследване влиянието от прилагането на МСФО 15 приходи от договори с клиенти върху дейността на търговските предприятия
Доц. д-р Иван Андреев 576

Структура на продажбите на дребно – състояние и тенденции
Доц. д-р Красимира Славева 582

Изисквания към документирането на търговските сделки
Доц. д-р Славена Стоянова 589

Приложни аспекти на финансовия контрол при стопанската отчетност
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова 597

АНАЛИЗ НА УЛОВА НА КАЛКАН (PSETTA MAXIMA) В ЧЕРНО МОРЕ

Гл. ас. д-р Георги Русенов
Доц. д-р Ангелина Иванова
Гл. ас. д-р Мария Янкова
Ас. д-р Василка Кръстева
Институт по рибарство и аквакултури – Пловдив

Резюме: *Калканът е високо ценен търговски вид (Faber, 1883). В Р България се лови с GNS – закотвени хрилни мрежи. Запасът на калкан в Черно море е приблизително 1000 тона (http://iara.government.bg/?page_id=19884). За Р България като член на FAO е определена квота за риболов от 75 тона на година база.*

Ключови думи: *Рибарство, мониторинг, контрол, калкан (Psetta maxima), Черно море*

JEL: *P35, Q22*

ANALYSIS OF TURBOT (PSETTA MAXIMA) CATCHES IN BLACK SEA

Chief Assistant PhD Georgi Rusenov
Associate Professor PhD Angelina Ivanova
Chief Assistant PhD Maria Yankova
Assistant PhD Vasilka Krasteva
Institute of Fisheries and Aquaculture – Plovdiv

Abstract: *Turbot is a highly valuable commercial species (Faber, 1883) and in the Republic of Bulgaria is fished by GNS - legal gill nets with a 400 mm mesh size. The stock of turbot in the Black Sea is approximately 1000 tons (http://iara.government.bg/?page_id=19884).*

Key words: *Fisheries, monitoring, control, turbot (Psetta maxima), Black Sea*

JEL: *P35, Q22*

Калкан Psetta maxima (Linnaeus, 1758) е дънен вид риба и широко разпространена в северната част на Атлантическия океан, Средиземно и Черно море (Nielsen, 1986). Видът обитава европейските крайбрежни води в северния Атлантик от Норвегия до Мароко, включително Балтийско, Средиземно и Черно море (Blanquer, A. Alayse, J.P. Rkhami B.O. and Berrebi, P., 1992). Калканът е един от най-ценните търговски видове риба със силно търсене и висока цена (Faber, 1883). По-високи улови се регистрират през пролетта и есента. В Черно море обитава крайбрежната зона, в пясъчни или тинести дъна, и се среща в дълбочина до 100 м. Живее до 10-12 г. Нараства приблизително до 90 см и достига тегло до 15 кг. (Карапеткова, Живков,

2006). Размножителният период е между април и юни. Калканът в Черно море е представен от няколко местни популации. Рибата не е силно мигриращ вид, но сезонно се премества към крайбрежните зони, което е свързано с размножаване, хранене или зимуване (Hubenova et al., 2015 Запасът на калкан в Черно море е приблизително 1000 тона (http://iara.government.bg/?page_id=19884).

Въз основа на Препоръка GFCM/41/2017/4 всяка година Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА) изготвя специфичен план за мониторинг и контрол на уловите от калкан, който е приложим за риболовните кораби, плаващи под български флаг. Планът обхваща риболовните дейности на калкан по смисъла на чл. 4, параграф 1 от Регламент на Съвета 1224/2009 в Черно море, както и всички свързани с тях дейности, включително претегляне, преработка, пускане на пазара, транспортиране и съхранение. Право на риболов на калкан имат единствено риболовни кораби, които са снабдени със свързано с Центъра за наблюдение на риболовните кораби устройство за проследяване. Риболовните кораби над 12 метра следва задължително да са оборудвани със система за сателитно проследяване (VMS), докато за останалите риболовни кораби е монтирано устройство за проследяване, чрез GPRS връзка. Уловът на калкан се разрешава единствено с хрилни мрежи с размер на окото, не по-малък от 400 мм (чл. 11bis от Регламент на Съвета 850/98). Всички мрежи за улов са маркирани съгласно изискванията на чл. 18, ал. 5 от Закона за рибарството и аквакултурите и чл. 8 от Регламент на Комисията 404/2011. Минимално допустимият размер за улов на калкан е 45 сантиметра (Регламент на Съвета 850/98 и Приложение II от ЗРА). С цел осигуряване на непрекъснат контрол и мониторинг на уловите от калкан, разтоварванията се разрешават на следните определени пристанища - Шабла; Каварна; Балчик; Варна; Бяла; Несебър; Поморие; Созопол; Царево.

По данни на ИАРА през 2018 г. общият улов на риба и други водни организми от стопански риболов в страната нараства с 1.0% в сравнение с 2017 г. Общият улов възлиза на 8 546.7 t в Черно море. В сравнение с 2017 г. уловите в Черно море нарастват с 0.9%. За 2019 г. общият улов на риба и други водни организми, реализиран от българския флот в Черно море, е 10 269 t, като уловите на калкан са 54.857 t. За 2021 г. квотата от 57 t нараства на 75 t (https://www.eufunds.bg/sites/default/files/uploads/pmdr/docs/2020-07/Final%20Draft%20Analysis%20All%2030062020.pdf).

Оценката за състоянието на рибните запаси за Черно море през последните години се извършва в рамките на изпълнението на научните изследвания, които България е задължена да осъществява, съгласно Работния план за събиране, управление и използване на данни в сектор „Рибарство“ за целите на научния анализ и изпълнението на Общата политика в областта на рибарството. Институтите, отговорни и изпълняващи тази дейност са

Институт по рибни ресурси, Варна, ССА, Институт по океонология, Варна, БАН и Институт по рибарство и аквакултури, Пловдив, ССА.

Институтът по рибарство и аквакултури, Пловдив извършва мониторинг на разтоварванията от калкан от 2014 г. до момента. Обект на анализ са размерно-тегловната характеристика, възрастта, съотношението на половете, степента на зрялост на репродуктивната система, плодовитостта и др. на уловените и разтоварени екземпляри.

Цените на едро на продукти от улов се покачват плавно за периода 2009-2021 г. Калканът се предлага като пресен или охладен продукт с квотни обеми във висок ценови клас. Системата за агропазарна информация не посочва произхода на продуктите в търговията на едро и дребно, данните за износ са индикация, че уловеният в България калкан се реализира като износ.

За усилване на положителните въздействия в сектора е необходимо икономически и социалните ефекти от взаимодействието и управлението на риболовните дейности да бъдат съобразени с отношението към околната среда. (Natural Resources Institute, University of Greenwich, UK, Institute for Development Policy and Management University of Manchester, UK) предлагат:

- Инвестиции за осигуряване на инфраструктура, поддържащи системи и модерни ефективна технология за повишаване на конкурентоспособността.
- Маркетингови инициативи като разработване на нови местни, регионални или чуждестранни пазари и насочване към пазари с качество от по-висок клас.
- Проектиране и прилагане на програми за заетост.
- Мерки за преквалификация и развитие на умения.
- Специално и диференцирано отношение към дребния бизнес.

Отношението към външната среда изисква прилагане на екосистемен подход в отговор на екологичните проблеми свързани с производството на аквакултури, както и с улов на риболов. Инициативите на частния сектор, както публичните и частни партньорства трябва да спомогнат за спиране на незаконния, недекларирaн и нерегулиран риболов, както и за преразпределение на риболовния капацитет (https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_127301.pdf).

Литература

1. Карапеткова, М., М. Живков (2006). *Рибите в България*. Земиздат, стр 153.
2. Hubenova, T, A. Zaikov, A. Ivanova, D. Terzyiski, M.Gevezova-Kazakova. *Size Structure of the Turbot (Psetta maxima meothica) Landings from the North Bulgarian Black Sea Coast*. VII International Conference „Water&Fish“ Conference Proceedings, 10-12 June 2015, pp144-150.

3. Linnaeus, Carolus (1758). *Systema naturæ per regna tria naturæ, secundum classes, ordines, genera, species, cum characteribus, differentiis, synonymis, locis*. 1 (10th ed.). Stockholm: Laurentius Salvius.
4. Blanquer, A. Alayse, J.P. Rkhami B.O. and Berrebi, P. (1992). *Allozyme variation in turbot (Psetta maxima) and brill (Scophthalmus rhombus) (Osteichthyes, Pleuronectiformes, Scophthalmidae) through their range in Europe.* J. Fish Biol., 41, 725-736.
5. Faber G. L., 1883 - *The fisheries of the Adriatic and the fish there-of*. Bernard Quaritch, London, 292 pp.
6. http://iara.government.bg/?page_id=19884
7. http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/mul175726.pdf
8. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX%3A32009R1224.
9. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R2236&from=EN.
10. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=CELEX%3A32011R0404
11. https://www.eufunds.bg/sites/default/files/uploads/pmdr/docs/2020-07/Final%20Draft%20Analysis%20All%2030062020.pdf
12. https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_127301.pdf.